

УДК 341.456:35.077.7+342.922

*І. В. Смолій
суддя**Окружного адміністративного суду м. Києва*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Україна як правова демократична держава, яка взяла курс на європейську інтеграцію, сьогодні будує суспільство, засноване на принципі верховенства права, що закріплений у ч. 1 ст. 8 Конституції України [1]. Дія принципу верховенства права має на меті встановлення певних меж діяльності держави в ім'я захисту прав людини, викоринення будь-якого свавілля. Власне, основоположні права та свободи людини визначають зміст і спрямованість розуміння верховенства права як доктрини, принципу й ідеалу [2].

Статтею 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1].

Захист законності та правопорядку в державі, конституційних прав і свобод людини визнається основним завданням судової гілки влади, яка покликана підтримувати рівновагу в суспільстві й захищати зазначені в Конституції України цінності.

З огляду на те, що дотримання рішень міжнародних інституцій у рамках міжнародно-правового співробітництва й інтеграції України в європейське співтовариство засвідчує перед міжнародними партнерами правильність вибраного шляху розбудови правової та демократичної держави, метою наукової статті є дослідження актуальних питань дотримання Україною міжнародних зобов'язань в адміністративному судочинстві.

Починаючи розгляд досліджуваного питання, варто навести роздуми видатних учених щодо правової реформи, що наразі триває в Україні. Так, на слушну думку Ю.П. Аленіна, формування й розвиток правової держави, забезпечення прав і свобод людини, відповідальності держави перед громадянами та громадян перед суспільством нерозривно пов'язані зі зміцненням правової основи держави, а в суспільному житті – із неухильним дотриманням законності, підвищенням рівня боротьби зі злочинністю. Правова реформа, яка здійснюється в Україні, як наголошує науковець, повинна узгодити судову систему, а також усі галузі права, із нормами Конституції з урахуванням

тих соціально-політичних змін, які мають місце в суспільстві [3, с. 3].

Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки серед першочергових реформ, які необхідно впровадити, особлива увага приділяється судовій реформі, метою якої є утвердження такого правопорядку, який ґрунтується на високому рівні правової культури в суспільстві, діяльності всіх суб'єктів суспільних відносин на засадах верховенства права та захисту прав і свобод людини, а в разі їх порушення – справедливого їх відновлення в розумні строки. Судова система України та суміжні правові інститути існують для захисту прав, свобод і законних інтересів людини й громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави шляхом своєчасного, ефективного й справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права [4].

Унаслідок реалізації цієї Стратегії судова система України та суміжні правові інститути працюватимуть, керуючись принципом верховенства права, ефективно, продуктивно та скоординовано, стануть підзвітними громадянам України, вільними від будь-якого політичного впливу та відповідатимуть стандартам і передовим практикам Європейського Союзу [4]. Варто зазначити, що положення цього документа повною мірою стосуються й міжнародного співробітництва.

Венеціанська комісія у доповіді «Про верховенство права» (Venice Commission: the Rule of Law) визначає 6 основних елементів верховенства права:

- законність, зокрема прозорий, підзвітний і демократичний порядок введення законів у дію;
- правова певність;
- заборона свавілля;
- доступ до правосуддя в незалежних і неупереджених судах, судовий контроль за адміністративними актами;
- дотримання прав людини;
- недискримінація та рівність перед законом [5].

Перелічені елементи покладені в основу конституційних і законодавчих положень і судової практики як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Відповідно до підходів Венеціанської комісії виділяють такі складові частини верховенства права:

- доступ до закону (положення закону повинні бути зрозумілими, ясними та передбачуваними);
- вирішення питань про юридичні права повинне, як правило, здійснюватися на підставі закону, а не за розсудом;
- рівність перед законом;
- влада повинна реалізовуватися відповідно до закону, справедливо та розумно;
- права людини повинні бути захищені;
- повинні бути наявні засоби для врегулювання спорів без не виправданих витрат і відстрочок;
- наявність справедливого суду;
- держава повинна дотримуватися своїх зобов'язань у рамках як міжнародного, так і національного права [5].

Адміністративне судочинство – це діяльність адміністративних судів щодо розгляду й вирішення адміністративних справ у порядку, установленому Кодексом адміністративного судочинства України (ст. 4) (далі – КАС України). Відповідно до ст. 2 КАС України завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин із метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень із боку суб'єктів владних повноважень [6]. Отже, очевидно, що адміністративне судочинство також має будуватися на принципі верховенства права. Також Кодексом адміністративного судочинства України визначені напрями міжнародного співробітництва у сфері адміністративного судочинства.

Це підтверджується також і Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII, яким передбачено, що суд здійснює правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд і повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією й законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 2). Крім того, вищезазначеним Законом встановлено, що судові рішення інших держав, рішення міжнародних арбітражів, рішення міжнародних судових установ і аналогічні рішення інших міжнародних організацій щодо вирішення спорів є обов'язковими до виконання на території України за умов, визначених законом, а також відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 13) [7].

Наявна сьогодні низка проблем, пов'язаних із міжнародним співробітництвом у сфері адміністративного судочинства як частиною міжнародного співробітництва держави в цілому, потребує нагального вирішення, а власне адміністративне судочинство – удосконалення. Також актуальним є питання дотримання міжнародних зобов'язань в адміністративному судочинстві України. Із цьо-

го приводу точаться постійні дискусії як представників судової гілки влади, так і вчених-юристів.

Міжнародне співробітництво – це спільна й узгоджена діяльність уповноважених органів різних країн щодо реалізації інтересів особистості, суспільства, держави та міжнародного співтовариства у певних сферах суспільної діяльності, регульована нормами міжнародного й внутрішньодержавного права.

З огляду на те, що міжнародне співробітництво у сфері адміністративного судочинства є частиною міжнародного співробітництва України, воно передбачає неухильне дотримання загальноєвропейських принципів міжнародного права. Тому наразі актуальним є дотримання нашою країною міжнародних зобов'язань в адміністративному судочинстві. Варто вказати, що міжнародне співробітництво в цілому й міжнародне співробітництво у сфері адміністративного судочинства зокрема суттєво впливають на авторитет нашої держави у світі. Натомість ст. 15 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. № 1906-IV [8] передбачено, що чинні міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права. Згідно з принципом сумлінного дотримання міжнародних договорів Україна виступає за те, щоб і інші сторони міжнародних договорів України неухильно виконували свої зобов'язання за цими договорами.

Отже, сумлінне дотримання чинних міжнародних договорів передбачає виконання зобов'язань обома сторонами. Це й буде запорукою успіху дотримання міжнародних зобов'язань нашою країною, зокрема і в адміністративному судочинстві України, що й собі сприятиме ефективному міжнародному співробітництву у сфері адміністративного судочинства.

Порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України передбачений розділом III «Дотримання і виконання міжнародних договорів» Закону України «Про міжнародні договори України» [8]. Так, ст. 17 встановлено, що загальний нагляд за виконанням міжнародних договорів України, зокрема й іншими їх сторонами, здійснює Міністерство закордонних справ України. На запит органів, які застосовують міжнародні договори України, Міністерство закордонних справ України надає інформацію з питань, що виникають у зв'язку з виконанням міжнародних договорів України. Крім того, ст. 19 Закону передбачено, що якщо міжнародним договором України, який набув чинності в установленому порядку, встановлені інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

У Постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних

справ «Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя» від 19.12.2014 р. № 13 ідеться про те, що міжнародні договори України, які набули чинності, не лише сприяють розвитку міждержавного співробітництва в різних сферах суспільного життя та належному забезпеченню національних інтересів, здійсненню цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, закріплених у Конституції України, а й можуть завдяки своєму пріоритету над нормами відповідних законодавчих актів України змінювати регулювання правових відносин, установлених законодавством України [9].

Окремо слід указати на виконання рішень Європейського суду з прав людини на території нашої держави, яке є обов'язковим і невідкладним. Отже, Європейському суду з прав людини відведено важливу роль в організації міжнародного співробітництва у сфері адміністративного судочинства. Також для міжнародного співробітництва важлива компетенція Міжнародного суду ООН і визнання державами його юрисдикції.

Підсумовуючи, зазначимо, що судова система України та суміжні правові інститути існують для захисту прав, свобод і законних інтересів людини й громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави шляхом своєчасного, ефективного й справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права.

Дотримання міжнародних зобов'язань в адміністративному судочинстві України передбачає, що міжнародне співробітництво у сфері адміністративного судочинства має здійснюватися задля підтримки розвитку дієвої, прозорої, передбачуваної й ефективної системи адміністративних судів в Україні. Завдяки міжнародному співробітництву повинно відбуватись удосконалення функціональних якостей основних сфер адміністративного судочинства, зокрема шляхом ознайомлення з провідним досвідом країн – членів ЄС, а також підвищення його інституційної спроможності, що сприятиме підсиленню верховенства права.

Література:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Принцип верховенства права // Проект «Справедливий Суд». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://akrsud.kharkiv.ua/printsip-verhovenstva-prava/>.
3. Аленин Ю.П. Процессуальные особенности производства следственных действий / Ю.П. Аленин. – Одесса : Центрально-Украинское издательство, 2002. – 264 с.
4. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки : Указ Президента України від 20.05.2015 р.

№ 276/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.

5. European Commission For Democracy Through Law (Venice Commission). Rule of law checklist, adopted by the Venice Commission at its 106th Plenary Session (Venice, 11–12 March 2016). [Electronic resource]. – Mode of access : [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)007-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)007-e).

6. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

7. Про судоустрій і статус суддів : Закон від 02.06.2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 31. – Ст. 545.

8. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.

9. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя : Постанова Пленуму Вищого Спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 р. № 13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14>.

Анотація

Смолий І. В. Актуальні питання дотримання міжнародних зобов'язань в адміністративному судочинстві України. – Стаття.

У статті розглянуто питання щодо дотримання міжнародних зобов'язань у сфері адміністративного судочинства. Зазначено, що міжнародне співробітництво у сфері адміністративного судочинства є частиною міжнародного співробітництва України та передбачає неухильне дотримання загальноєвропейських принципів міжнародного права. Наголошено, що дотримання рішень міжнародних інституцій у рамках міжнародно-правового співробітництва й інтеграції України в європейське співтовариство засвідчує перед міжнародними партнерами правильність обраного шляху розбудови правової та демократичної держави.

Ключові слова: адміністративне судочинство, міжнародні зобов'язання, міжнародне співробітництво, міжнародне право, дотримання прав і свобод людини.

Аннотация

Смолий И. В. Актуальные вопросы соблюдения международных обязательств в административном судопроизводстве Украины. – Статья.

В статье рассмотрены вопросы соблюдения международных обязательств в сфере административного судопроизводства. Отмечено, что международное сотрудничество в сфере административного судопроизводства является частью международного сотрудничества Украины и предусматривает неукоснительное соблюдение общепризнанных принципов международного права. Отмечено, что соблюдение решений международных институтов в рамках международно-правового сотрудничества и интеграции Украины в европейское сообщество свидетельствует перед международными партнерами о правильности выбранного пути развития правового и демократического государства.

Ключевые слова: административное судопроизводство, международные обязательства, международное сотрудничество, международное право, соблюдение прав и свобод человека.

Summary

Smolii I. V. Topical issues of compliance with international obligations in administrative legal proceedings of Ukraine. – Article.

The article deals with the question of compliance with international obligations in the administrative legal proceedings sphere. It is noted that international cooperation in the administrative legal proceedings sphere is a part of the international cooperation of Ukraine and provides for

the strict observance of generally recognized principles of international law. It was emphasized that observance of decisions of international institutions within the framework of international legal cooperation and integration of Ukraine into the European community testifies to the international partners the correctness of the chosen way of building a legal and democratic state.

Key words: administrative justice, international obligations, international cooperation, international law, observance of human rights and freedoms.